

**TALABALARDA KOMMUNIKATIV QOBILIYATLARNI
SHAKLLANTIRISH USULLARI**

Ubayeva Nodira Turdiqulovna

*“International school of finance technology and science” Samarqand filiali
Pedagogika yo‘nalishi 1-kurs magistranti
bibixonim.nodira@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarda ko‘p uchraydigan muammo - kommunikativ qobiliyatlarni susaytiruvchi sabablar va ularni bartaraf etish usullari haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: talabalar, kommunikatsiya, ko‘nikma, muloqot, axborot.

*“Birgalikda o‘rganganlar hamjihat bo‘ladi,
hamjihat bo‘lganlar esa muvaffaqiyatga erishadi”.*

Konfutsiy.

Sharq faylasufi Konfutsiy o‘zining "Lunyu" (yoki "Analekta" 551-479 yillar) nomli asarida “Ta’lim jarayonida jamoaviy ish va o‘rganishning ahamiyatini tushuntiradi, bu esa talabalarning kommunikatsiya va o‘zaro hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Talabalar birgalikda o‘rganishda nafaqat bilim olishadi, balki o‘zaro muloqot qilish, fikr almashish va bir-birini qo‘llab-quvvatlash orqali o‘z kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Hamjihatlik va muvaffaqiyatga erishish uchun talabalar o‘zaro yaxshi kommunikatsiya o‘rnatishlari va samarali jamoaviy ishni tashkil etishlari kerak”ligi haqida bayon qilgan.

Bugungi kunda talabalarda kommunikativ qobiliyatlarni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. Shuning uchun ham kadrlar tayyorlash tizimida kommunikativ bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirishni yangi bosqichga olib chiqish va bu boradagi ta’limiy islohotlarni jadallashtirishga doir ko‘plab ishlar amalga oshirilmoqda. Jamiyatimizning barcha sohalarida o‘tkazilayotgan islohotlar uzluksiz ta’lim tizimiga ham o‘z ta’sirini o‘tkazmoqda. Yangi O‘zbekistonda yosh avlodni muloqotchanlik va kreativlik asosida tarbiyalash davlat siyosati darajasidagi masalaga aylanishi bejiz emas.

Kommunikatsiya – bu insonlar o‘rtasida axborot almashish, fikrlar, g‘oyalar, hissiyotlar va ma’lumotlarni yetkazish jarayonidir. Kommunikatsiya, shuningdek, turli vositalar orqali o‘zaro anglashish va o‘zaro ta’sir

ko‘rsatishning umumiy jarayonini ifodalaydi. Kommunikasiya - muomala, muloqat, aloqa -bu kishilar o‘rtasidagi hamkorlik zarurati tufayli sodir bo‘ladigan ko‘p qirrali munosabatlar jarayonidir.

Kommunikatsiyaning turlari:

1. Og‘zaki kommunikatsiya – so‘zlar orqali axborot almashish, masalan, suhbatlar, uchrashuvlar, konferensiyalar.

2. Yozma kommunikatsiya – matn orqali axborot almashish, masalan, elektron pochta, xatlar, maqolalar.

3. Noverbal kommunikatsiya – so‘zsiz muloqot, masalan, jismoniy harakatlar, yuz ifodalari, tana tili, pozalar.

4. Vizual kommunikatsiya – tasvirlar, grafikalar, diagrammalar orqali axborot almashish.

Kommunikatsiya turli sohalarda, masalan, ta’limda, ish muhitida, siyosatda va kundalik hayotda muhim rol o‘ynaydi. Samarali kommunikatsiya orqali insonlar o‘z fikrlarini aniq va tushunarli tarzda ifodalash, boshqalarni tinglash va o‘zaro anglashish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Kommunikativ qobiliyatlar – bu shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qilish, fikr va hissiyotlarni tushunarli tarzda ifodalash, axborotni yetkazish va qabul qilish, turli muloqot holatlarida to‘g‘ri va mos reaksiya berish qobiliyatidir. Kommunikativ qobiliyatlar insonning o‘zaro muloqot qilishda muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni va iste’dodlarni o‘z ichiga oladi.

Talabalarda kommunikativ qobiliyatlarning susayishiga bir nechta omillar ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ushbu omillarni quyidagicha guruhlash mumkin:

Ichki qo‘rquv va o‘ziga ishonmaslik: Talabalar ko‘pincha jamoada so‘zlashishga yoki fikrlarini ifodalashga qo‘rquv bilan qarashadi. O‘ziga ishonchsizlik va xatolarni qilishdan qo‘rqish kommunikativ qobiliyatlarni susaytiradi.

O‘rta ta’lim tizimidagi cheklovlar: Ta’limning avvalgi bosqichlarida talabalar ko‘proq mustaqil va interaktiv muloqotda bo‘lish imkoniyatiga ega bo‘lmashliklari mumkin. Bu esa ularning kommunikativ ko‘nikmalarining rivojlanishiga to‘sqinlik qiladi.

Texnologiyalarga ortiqcha suyanish: Internet, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa raqamli texnologiyalar orqali muloqot qilish real hayotdagi muloqot

ko‘nikmalarini rivojlantirishga to‘sqinlik qilishi mumkin. Yuzma-yuz muloqot o‘rganilmagan bo‘lishi mumkin.

Jamoaviy faoliyatning yetishmasligi: Universitetlarda guruh ishlari yoki jamoaviy faoliyatlarga kam qatnashish, talabalar o‘rtasidagi muloqotga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Jamoada ishlash va o‘z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyatining cheklanishi kommunikativ qobiliyatlarni pasaytiradi.

Tushunmovchiliklar va noaniqlik: Talabalar o‘z fikrlarini aniq va ravon ifodalay olmasliklari mumkin, bu esa muloqotda noaniqliklar va tushunmovchiliklarga olib keladi.

Ushbu omillarni hisobga olgan holda, talabalarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish uchun oilaviy muhitni yaxshilash, dars jarayonlarida muloqotga oid faoliyatlarni ko‘paytirish va psixologik qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlarini amalga oshirish zarur.

Kommunikativ qobiliyatlarni shakllantirish usullari:

O‘ziga ishonchni oshirish: Talabalarni o‘z fikrlarini erkin ifodalashga undash, ularni qo‘llab-quvvatlash va motivatsiya berish, shuningdek, o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantirish.

Interaktiv darslar va guruh ishlari: Talabalarni jamoaviy faoliyatlarga jalb qilish, interaktiv darslar o‘tkazish, munozaralar tashkil etish va guruh ishlarini bajarishga undash kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Badiiy va ijtimoiy faoliyatlar: Talabalarni teatr, debatlar, muntazam muloqotlar va boshqa badiiy yoki ijtimoiy faoliyatlarga jalb etish orqali ularning kommunikativ qobiliyatlarini oshirish mumkin.

Kurslar va treninglar: Talabalar uchun kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan treninglar, kurslar va seminarlar tashkil etish. Bu ko‘nikmalarni o‘rganish va sinovdan o‘tkazish uchun muhim vositadir.

Mulohaza va o‘rganish: Talabalarga doimiy ravishda konstruktiv fikr-mulohazalar berish, ular bilan o‘zaro aloqa qilish va ularni rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratish. Bu kommunikativ qobiliyatlarni yanada rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilganda, talabalarda kommunikativ qobiliyatlarni susaytiruvchi sabablar ko‘p bo‘lishi mumkin, lekin ularni bartaraf etish uchun o‘qituvchilar va ta‘lim muassasalari turli usullarni qo‘llashi zarur. O‘ziga bo‘lgan ishonchni oshirish, interaktiv darslar, jamoaviy faoliyatlar va maxsus treninglar orqali talabalarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmetjanov M.M., Tojiyev M., Tosheva G.D., Toshkent, 2018-yil. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat, 126-145-b.
2. Olimova D.Sh., Qurbonboyeva A.F. (2024). Kommunikativ metodika – pedagogik aloqaning asosiy vositasi. (Website: econferenceseries.com. Date: 1st May – 2024 Page - 150-153).
3. Xasanboyeva G.B. (2023). Pedagogik qobiliyatni shakllantirish yo’llari va kommunikatsiya haqida tushuncha. 319-325-b. "Science and Education" Scientific Journal / www.openscience.uz.
4. Xodjayorova B.A. (2023). Kreativ yondashuv asosida o‘quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyalari. 65-68-b. (<http://www.newjournal.org/>)
5. Pedagogning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish, 2021-y. (<http://www.youtube.com/@barchagafoydali...272>).
6. Kommunikativ kompetentlik – pedagogik mahorat, 2023-y. (<http://www.youtube.com/@notiquz2158>).